

Klass:

Dagstidningar, mindre än 100 000 ex

Nominerad:

Multijournalisten Ulf Eneroth, Köping

Övrig medverkande: Lennye Osbeck, fotograf

Publiceringsdatum: 19 okt, 20 okt, 21 okt, 22 okt, 27 okt, 31 dec 2010.

Publicering:

Bäragslagsbladet/Arboga Tidning de sex nämnda dagarna, tidskriften Fokus den 22 oktober samt Vestmanlands Läns Tidning (fyra sidor) den 26 oktober. Korta sammanfattningar dag för dag för webbpublicering på bblat.se, samt kompletterande ”exklusiva” webbartiklar (ej publicerade i papperstidningen).

Resultatet av Grävet:

Sju okända offer för kalla kriget

Historien får nu skrivas om kring den värsta flygkatastrofen i Sverige där civila drabbats på marken (sju döda). I 50 år har tragedin enbart betraktats som en osannolik, slumpartad olycka. Artikelserien avslöjar en mängd hittills okända, medvetet mörklagda och bakomliggande faktorer (kalla kriget) – som var avgörande för katastrofen. Anhöriga har levt med personliga trauman i 50 år, men får med avslöjandet mer vetskap, tröst och upprättelse. Försvarsmakten hedrar offren och 50-årsminnet genom kontakt med anhöriga, samt ceremoni och kransnedläggning. Dessutom inrättar Försvarsmakten mot bakgrund av artikelserien en helt ny tjänst för ”historisk” bevakning – allt för att inte vara en historielös organisation.

Kriterier som uppfylls för Guldspaden:

Artikelserien ger en helt ny bild och ett nytt perspektiv på en historisk händelse. Multijournalisten Ulf Eneroth avslöjar helt okända, av försvaret väl dolda och ”mörkade” omständigheter och faktorer kring haveriet och avslöjar många tidigare påståenden som lögn. ”Grävet” har utförts med en genuin journalistisk glöd, där kompetens och passion för en väl berättad och presenterad historia genomsyrar texter, bilder och layout (kollegors framförda åsikter). Här får läsaren ta del av fakta och dramatik, avslöjanden, mörkläggningen, kalla kriget och sveken. Men också det värdiga avslutet på personliga trauman som varat i 50 år.

Ursprungsidén:

Händelsen väckte givetvis stor uppmärksamhet i oktober 1960, och katastrofen har i folkmun alltid berättats som en osannolik, oturlig olycka. Jag har flera gånger hört talas om händelsen, och var lite bekant med ett av offrens anhöriga, och har varit medveten om att han levt med bitterhet och trauma i femtio år. Inför 50-årsminnet av katastrofen intervjuade jag den svårt sjuke anhörige och flera andra berörda. Men det borde väl finnas en haverirapport? Jag begav mig under en semesterdag till Krigsarkivet i Stockholm, fann och fick ut handlingar – och förvånades över de första pusselbitarna. När dessa pusslades ihop med fler i den följande granskningen av ännu fler dokument trädde en ny bild av katastrofen fram, en historia som fick mig att häpna.

Arbetsmetoder:

Granskning av dokument vid en handfull besök i forskarsalen på Krigsarkivet, intervjuer av anhöriga och sökande efter information i gamla "tidningsklipp", flera besök på Kungliga Biblioteket i Stockholm, läsning av flyglitteratur och om kalla kriget. Värdefull feedback på alla texter och layout från kritiskt granskande journalist utanför tidningshuset.

Typ av källor:

Flygstabens arkiv i Krigsarkivet: Den aktuella haveriutredningen och kompletterande haveriutredningar, inkomna skrivelser, presskommunikéer från Flygstabens pressdetalj, dåtidens landsfogde, Riksdagens Militieombudsman, dokument från Skaderegleringsbyrån (ersättningar); Arkiv Västmanland; Hembygdsföreningens arkiv i Kolsva; DN/Expressens arkiv (på plats i deras källare); lokaltidningar som Bärgslagsbladet, Vestmanlands Läns Tidning, Folkbladet och Köpings-Posten; Kungliga Biblioteket (granskning av ytterligare ett tiotal tidningar); Landsarkivet (sökande efter anhöriga), diverse söktjänster på nätet som upplysning.se och birthday.se; litteratur om svensk flygsäkerhet; Wikipedia; Försvarmaktens hemsida; med mera.

Intervjuer av ett antal anhöriga och närstående till såväl offer som pilot, VLT-fotograf från katastrofplatsen, nuvarande flygvapenchefen, historiker/författare om svensk flygsäkerhet, aktiv SAS-pilot om de tekniska problemen (läste på mitt uppdrag haverikommissions tekniska utredning), Svenska fallskärmshopparförbundet, räddningspersonal på katastrofplatsen, Köpings Brandmuseum,

Bilder: VLT (inkl intervju med fotograf), Scanpix, Saab, privatpersoner, Haverikommissionen, egna och kollegors bilder.

Stötta på problem?

Som multijournalist "vilade" hela jobbet på mig – all research, skriva, delvis fotografera och att layouta hela jobbet själv. Stimulerande, javisst. Men krävande. Skönt att skicklig fotokollega bidrog med bilder på anhöriga och ceremonin. En anhörig ville inte medverka med namn eller på bild. Hon miste sin far, mor, lillasyster och farfar och har genom alla år aldrig offentligt berättat om sitt trauma. Jag vann efter ett flertal samtal kvinnans förtroende, och hon sade ok till att berätta, uppges förnamn och finnas med i bakgrunden på en "anhörigbild".

Hur lång tid tog projektet:

Tio veckor, men oftast parallellt med min vardagsproduktion för ordinarie tidningsutgivning (måndag- fredag).

Reaktioner:

Responsen blev enorm från läsare – uppskattande mejl, brev, telefonsamtal och tack på insändarplats. Stor respons från läsare i övriga Sverige via sampubliceringen i tidskriften Fokus. Medverkan i TV-intervju och direktsänd halvtimmesintervju i radio. Tacksamhet från offrens anhöriga, och ett erkännande från Försvarmakten om relevansen och sanningshalten i artikelserien. Dessutom ett erkännande av nuvarande flygvapenchefen i Sverige om avslöjandets historiska betydelse. Jag har samtidigt bjudits in att föreläsa om händelsen på flera platser i landet.

Anmälts?

Nej.

Webblänk:

www.bblat.se/dokument Vikbo

Innehållsförteckning:

Årskrönikesida (Sammanfattningen av avslöjandet)

Försvaret planerar ceremoni, kyrkan tveksam (2 sidor)

Dag 1, artikelserien, Tragedin kunde ha undvikits (9 sidor)

Dag 2, artikelserien, Flygvapnet höll tyst om felen (9 sidor)

Dag 3, artikelserien, Såret som inte läker (7 sidor)

Minnesceremonin och flygvapnets ”erkännande” (2 sidor)

Webbartiklarna på bblat.se

Tidskriften Fokus, Haveriet (6)

Tre artiklar som bäst beskriver ”Grävet”:

Årskrönikan

Artikelserien dag 1

Artikelserien, dag 2

Bidraget anmält av: Ulf Eneroth

0221-365 54 (arb)

E-post till nominerade Ulf Eneroth:

Ulf.eneroth@ingress.se